

J. T. English

Deep Discipleship: How the Church Can Make Whole Disciples of Jesus

Nashville: B&H Publishing, 2020., str. 213.

Izdavačka je kuća B&H Publishing 2020. godine na tržište izbacila knjigu *Deep Discipleship: How the Church Can Make Whole Disciples of Jesus* autora J. T. Englisha. Autor je glavni pastor crkve *Storyline Fellowship* u Arvadi, u saveznoj državi Colorado, a doktorat iz sustavne teologije primio je na visokom teološkom učilištu *The Southern Baptist Theological Seminary*. Kao što se iz naslova da iščitati, knjiga se u svojih sedam poglavlja prvenstveno bavi temom učenja, a započinje uvodom znakovita naziva *Dijagnoza bolesti učenja*.¹ Koristeći primjer iz vlastita obiteljskog života, autor naglašava važnost ispravne dijagnoze u liječenju bolesti budući da pogrešna dijagnoza i liječenje mogu biti smrtonosni. Naime, autor tvrdi da je „u posljednjih nekoliko desetljeća crkva na Zapadu uočila uzbunjujuće simptome naše bolesti učenja“. Bilo bi pogrešno pomisliti da su ti simptomi prisutni zato što je „crkva postala nerelevantna i zato što traži previše od ljudi koji se žele uključiti“. Naprotiv, „bolest naše službe nije u tome što je evanđeoska crkva preduboka, nego u tome što je žalosno plitka“. Povrh toga, autor objašnjava problem:

Ljudi ne odlaze zato što smo im nametnuli previše, nego zato što smo im dali krajnje premalo. Napuštaju crkvu zato što im nismo dali nikakva razloga da ostanu. Liječimo simptome pogrešne bolesti. Duboko učenje traži da ljudima dajemo više Biblije, a ne manje; više teologije, a ne manje; više duhovnih disciplina, a ne manje; više Evanđelja, a ne manje; više Krista, a ne manje. (...) Jednostavno rečeno, pomirili smo se s plitkim pristupom učenju, vjerujući da će širina voditi do dubine. Usvajali smo filozofije službe koje se bave brojčanim rastom umjesto kršćanskim rastom. Tražili smo od svojih pastora da budu poduzetnici, a ne sluge Evanđelja. U crkvi se brinemo oko toga da zadržimo ljude, ali ako žele rasti, moraju ići izvan crkve. Razmišljamo o tome kako da zadržimo ljude umjesto kako da ih oblikujemo.

Odgovor na ovaj problem implementacija je filozofije službe na razini lokalne crkve koja će podizati i voditi k sazrijevanju duboke i cjelovite učenike, a u sljedećih sedam poglavlja autor nastoji upravo to i ponuditi.

Poglavlje 1: *Bogocentrična vizija učenja* oslovljava pitanje „Zašto je važno duboko učenje?“ a odgovor na to pitanje ne leži toliko u tome što Bog radi, nego, važnije, u tome tko je Bog. Drugim riječima, Božja slava morala bi biti glavni poticajni čimbenik u svemu što činimo, razlog naše službe, programa i

1 Naslovi poglavlja prijevod su autora teksta.

prakse, kao i naš cilj. Autor nas podsjeća da se uspjeh u službi ne nalazi u izgradnji programa, nego u izgradnji učenika koji svim svojim bićem vole Boga. Zato autor tvrdi da izvori pravoga učenja nisu bolji programi ili propovijedanje, ili ovo, ili ono, nego sâm Bog te primjećuje da „nije važno koliko su dobri naši planovi za službu ako ljudima ne preusmjeravaju pogled na Boga Biblije“.

U ostatku poglavlja autor govori o nečemu što naziva „dvama izazovima dubokom učenstvu“: egocentrično učenje i duhovna ravnodušnost. Lijek za oba ova izazova sastoji se u tome da učenici vide tko je Isus, što je došao učiniti i što će se od njih tražiti kako bi ga slijedili. U pogledu prvoga izazova autor tvrdi da je u našem kulturnom trenutku okosnica sve stvarnosti neovisno „ja“ te da ljude zanima duhovnost fokusirana na njih same. Autor tvrdi da je crkva, namjerno ili nenamjerno, prekrojila svoje strategije učenja kako bi prilagodila, pa čak i držala na životu, tu kulturološku promjenu koja je uvijek prisutna kada crkve i službe počnu davati ljudima ono što *žele* umjesto onoga što im *treba*. Međutim, učenje nije pitanje samoostvarenja, ili samoočuvanja, ili kako ostati vjeran sebi, ili put prema neovisnom samopoboljšanju koji vodi do prijestolja. Naprotiv, učenje je put samoodricanja koji vodi do križa.

Vezano uz drugi izazov autor piše protiv programa učenja ili službe koji njeguju duhovnu ravnodušnost. Duhovna ravnodušnost prisutna je kada je ljudima u crkvi Isus dosadan, ali im crkva nije dosadila. Kako autor veli: „Užasava me to što ljudi mogu uživati u propovijedi, sudjelovati u maloj grupi, volontirati na jednom od mnogih timova i biti sasvim zadovoljni svojim iskustvom, a ipak biti duhovno ravnodušni prema Kristovoj osobi i djelu.“ U skladu s tim autor poziva crkvu da se uhvati ukoštac s problemom otpadništva, ali i ravnodušnosti, jer je oboje jednako opasno za crkvu. Budući da je poruka kulturološkoga kršćanstva ono što oblikuje većinu ljudi u našim crkvama, autor uspoređuje i tretira „kulturološko kršćanstvo“ naspram „biblijskom kršćanstvu“.

Poglavlje 2: *Crkva: Mjesto na kojemu se oblikuju učenici* počinje autorovim opisom njegova prvog proučavanja Biblije u podrumu studentskoga doma i prezentaciji evanđelja koju je sutradan čuo, a koju opisuje kao „najodoljiviju prezentaciju Evanđelja u svjetskoj povijesti“. Ovo mu je iskustvo pokazalo da „evanđeoske metode ne spašavaju ljude, nego to čini Bog“. Šetajući između kršćanske službe na fakultetu i crkve, pokušavajući shvatiti što to znači biti kršćanin, primijetio je da mnoge njegove kršćanske prijatelje koji su hodali s Bogom već godinama uopće nije zanimao rast u vjeri. Nekoliko godina poslije našao se u sličnoj situaciji gdje je htio rasti, ali nije imao učitelja. Njegovim riječima: „Moje učenje nije imalo cilja zato što nije imalo crkve.“ Dodatni su se problemi javili kada mu je bilo rečeno da se za službu mora osposobiti odlaskom na teološki fakultet. Autoru je to razotkrilo laž koju većina američkih kršćana vjeruje, a to je da moraš napustiti crkvu kako bi vodio crkvu, zato što se crkve oslanjaju na vanjske organizacije kako bi činile istinske učenike.

Autor snažno tvrdi sljedeće: crkva je pozvana činiti učenike i crkva mora pres-tati delegirati tu odgovornost drugim organizacijama, kao što su teološki fakul-te-ti, zato što je crkva primaran kontekst za cjelovito učenje. Takve organizacije mogu nadopuniti učenje, ali ne smiju biti zadužene za njega. Autor potom postavlja ovo pitanje: „Mislite li da bi vaša crkva mogla učenštvom podići svoga sljedećega glavnog pastora?“ (str. 51). Svaka lokalna crkva dijeli četiri osobitosti koje je na jedinstven način izdvajaju kao primaran kontekst za učenje: mjesto, ljudi, svrha i prisutnost. „Duboko je učenje utemeljeno na specifičnom mjes-tu (gdje god se sastaju), sa specifičnim ljudima (crkvenom obitelji), radi specifične svrhe (misija ili kristolikost) i osnaženo samim Bogom (prisutnost)“ (str. 53). U ostalim će poglavljima autor pojedinačno obraditi svaku od tih osobitosti.

Poglavlje 3: *Mjesto: Gdje se događa učenje u crkvi?* nastavak je prethodnoga poglavlja. Budući da se učenje treba događati u crkvi, pitanje je gdje u lokalnoj crkvi? No, kako bi svaka crkva razmotrila ovo pitanje, pravo pitanje nije: „Gdje možemo činiti učenike?“ nego: „Gdje *bismo trebali* činiti učenike?“ Autor poziva crkve da prije svega naprave inventuru učenja i definiraju mjesta u sljedećim kategorijama: neesencijalna i funkcionalna; esencijalna i disfunkcionalna; neesencijalna i disfunkcionalna; esencijalna i nepostojeća.

Nadalje, neke crkve vjeruju da se oblikovanje prvenstveno odvija u kontekstu učenja te su takve crkve obično okrenute programima i događajima. Neke pak druge crkve vjeruju da se cjelovito oblikovanje događa prvenstveno u kontekstu zajednice, i te crkve koriste okruženja poput malih grupa, kućnih grupa ili misijskih zajednica. Autor govori protiv međusobno isključivoga ili/ili pristupa, zato što su oba pristupa prijeko potrebna. Međutim, u ovome poglavlju uvjerenost zagovara „mjesta u lokalnoj crkvi gdje je učenje u kontekstu zajednice najviša vrijednost“ (str. 81) zato što bi volio vidjeti „povratak kršćanskog obrazovanja u lokalnoj crkvi“. Razlog? Ljudi mogu godinama biti vjernici, uključeni u razne službe, a ipak ne znati osnovne biblijske i teološke istine koje bi ih biblijski opis-menile.

U ostatku ovoga poglavlja autor primjećuje da postojanje zajednice ne znači automatski postojanje učenja. Zajednica mora biti predana učenju Isusova puta zajedno. Također, tuguje nad činjenicom da u situaciji gdje je biblijska pismenost vjernika na niskim granama, mnogi se modeli službe udaljuju od okruženja pogodnih za učenje. Štoviše, iako nedavna istraživanja sugeriraju da najpredaniji kršćani idu u crkvu dva puta mjesečno, crkve bi zapravo trebale usvojiti filozofiju službe koja će oblikovati ljude sedam dana u tjednu. Na kraju, poglavlje završava raspravom o tome „kako izgleda prostor učenja“ gdje autor kaže da mjesta moraju biti *transformativna* i *aktivna*. U svemu tome duboko učenje moraju pokretati suradnički prostori zajedništva i učenja gdje naglasak najprije mora biti na pitanju: „Tko bih ja trebao biti?“ prije nego što možemo dati odgovor na pitanje: „Što bih ja trebao raditi?“

Poglavlje 4: *Opseg: Što učenicima treba?* počinje autorovim zapažanjem da mnoge crkve usvajaju „frankenštajnsku filozofiju službe“. Kako autor kaže: „Frankenštajnska filozofija službe tvorevina je koja je nastala kao rezultat mješavine eksperimenata u službi koji se međusobno nisu uklapali, ali su se na kraju pretvorili u jedno veliko čudovište. Tijekom godina različite su se stvari dodavale, oduzimale i preinačavale, a pritom se nije vodilo računa o široj slici“ (str. 100). Filozofija službe ne bi se smjela iskristalizirati postavljanjem pitanja „Što učenici žele?“ Umjesto toga, pitanje bi trebalo glasiti: „Što učenicima treba?“ Prema tome, vodstvo u crkvama mora sjesti i razmisliti *zašto* poučavaju i osposobljavaju ljude u nekome području i kako se to područje odnosi prema ostatku njihova osposobljavanja. Pitanje opsega od ključne je važnosti zato što možemo shvatiti da trošimo vrijeme, novac i energiju na dobre, ali ne velike stvari. Frankenštajnska filozofija službe može naštetiti vjernicima i povrijediti ih, tako da je moramo izbjegavati.

Umjesto toga, autor nastoji pokazati da svaka crkva mora odlučiti koji će biti opseg učenja, a onda odrezati sve ostalo. Taj opseg mora uzeti u obzir koje vrline, osobitosti ili ishodi učenja učenici u našim crkvama moraju imati – drugim riječima, koje kompetencije učenici moraju razviti. Kako bi to ostvarili, autor predlaže tri područja koja predstavljaju sveobuhvatnu sliku učenja: Bibliju, vjerovanja i duhovne navike. Biblija je potrebna zbog sve veće biblijske nepismenosti i činjenice da živimo u izobilju biblijskih resursa, a u gladi biblijskoga znanja. Autor nas upozorava da je cilj biblijske pismenosti vjerno sudjelovanje u Božjoj misiji. Ipak, budući da smo nepismeni, u opasnosti smo postati vršitelji koji prije toga nisu bili slušatelji, i stoga izumitelji vlastitih misija. Što se tiče vjerovanja, autor ukratko opisuje položaj i ugled teologije u crkvi i pruža razlog zašto bi ljudi u lokalnoj crkvi morali biti obrazovani u području teologije i crkvene povijesti. Sljedeća rečenica sažetak je autorova srca: „Učenici koji ne poznaju biblijski nauk ne mogu voljeti Boga, zato što ga ne poznaju“ (str. 119). Budući da smo oblikovani ne samo onime što znamo, nego i onime što činimo, autor također zagovara ugradnju formativnih navika – bilo zajedničkih ili pojedinačnih – u učenje lokalne crkve.

Poglavlje 5: *Slijed: Kako učenici rastu?* započinje sljedećom rečenicom: „Među najvažnijim stvarima koje možete učiniti je podizanje mjerila za mlade ljude“ (str. 133). Pravo pitanje za ovaj vid učenja nije: „Kako da održimo učenike u lokalnoj crkvi?“ nego: „Kako da učenicima u lokalnoj crkvi pomognemo da rastu?“ Smisao je stvaranje progresivno izazovnih mjesta učenja u lokalnoj crkvi tako da vjernici mogu stalno rasti. Na početku poglavlja autor je govorio o paradoksalnoj slici kršćanskoga života koji je sasvim sačinjen od milosti, ali također smo pozvani rasti u toj milosti. Ili kako Willard primjećuje: „Milost nije suprotna trudu, nego zasluživanju.“ Prema tome, Bog koristi svoju crkvu kako

bi odgojio ljude te bismo stoga morali strateški promišljati kako slijed učenja može vjernicima u crkvi pomoći da rastu prema zrelosti.

Budući da moramo strateški razmišljati o rastu učenika i budući da ne smijemo biti zadovoljni tromim učenštvom, autor predlaže da učenje organiziramo na tri razine: učenje koje je za sve; učenje koje je za učenike koji će dalje činiti učenike (od potrošnje do doprinošenja); učenje koje je za one koji će voditi učenike. Razmotrivši ove tri razine učenja, poglavlje završava autorovim zapažanjem da bismo morali izbjegavati filozofije službe koje su usredotočene na zadržavanje učenika. Umjesto toga, „ako ugradimo i primijenimo filozofiju službe koja vrednuje okruženja za učenje, u kontekstu zajednice, i također dopustimo učenicima da naprave sljedeće korake putem slijeda učenja, učinit ćemo zrele Kristove učenike“ (str. 156).

Poglavlje 6: *Pošalj: Kamo učenici idu?* razmatra lažnu dihotomiju između učenja i misije. Naime, autor tvrdi da kršćanska zrelost i učenje rezultiraju misijom. Ako to nije tako, onda ne proizvodimo Kristove učenike. Stoga crkve ne valja pitati „Kamo neki učenici idu?“ nego: „Kamo svi učenici idu?“ Zapravo, „središnji element crkve koja nastoji imati duboko učenje upravo je namjeren nalog učenicima da sudjeluju u Božjoj misiji“ (str. 162). Osposobljavanje je jednako važno kao slanje, zato što, kako autor primjećuje, crkve koje se bave osposobljavanjem bez slanja nemaju službe misije, a crkve koje se bave slanjem bez osposobljavanja nemaju jasne svrhe. Duboko i cjelovito učenje događa se onda kada se šalju svi koji su osposobljeni, a svi koji se šalju su osposobljeni. No, ovdje je važno čuti sljedeće upozorenje: „Misija bez oblikovanja samoubojstvo je za crkvu“ (str. 175). Međutim, budući da učenici trebaju biti namjerno osposobljeni i poslani da sudjeluju u Božjoj misiji, u ostatku poglavlja autor razmatra različite kontekste gdje se učenike treba poslati: u crkvu, dom, njihova susjedstva, na radna mjesta i među narode.

Poglavlje 7: *Strategija: Usvajanje cjelovitog pristupa učenštvu* posljednje je poglavlje knjige i u njemu autor na početku sažima sadržaj knjige i pitanja koja je postavio u vezi sa svakim poglavljem. Nakon toga autor primjećuje da konačno pitanje koje nam valja postaviti nije: „Može li moja crkva ovo učiniti?,“ nego: „Zašto moja crkva ovo ne bi učinila?“ Činjenica je da je sve što je autor napisao besmisleno ako naša lokalna crkva nema želju i sposobnost primijeniti ovu viziju. Naime, autor je svjestan da će čitatelji možda misliti da je ono što predlaže u knjizi primjenjivo samo u velikim crkvama koje imaju mnoge resurse. Međutim, ističući da je Isus jednako funkcionirao i u velikim i u malim okruženjima učenja, autor u nastavku istražuje pitanje: „Kako vaša crkva može ovo primijeniti?“

Ovo „kako“ bavi se načelima koja će pomoći lokalnim crkvama da osmisle strategije primjene filozofije službe koja će stvoriti kulturu dubokoga učenja. Ta su načela: struktura, predvidljivost, odgovornost, dostupnost, zajednica i izvrsnost (kratica tih riječi na engleskom jeziku glasi SPAACE). U smislu strukture,

naš pristup službi mora biti strukturiran i pouzdan jer će upravo to proizvesti predanost. U smislu predvidljivosti, autor govori o važnosti ritma. U smislu odgovornosti, autor objašnjava neke načine na koje se učeništvo valja organizirati kako bi ljudi jedni drugima bili odgovorni. U smislu dostupnosti, autor nam pomaže razumjeti kako poučavati na dostupan način i kako prostore učenja učiniti dostupnima uklanjanjem prepreka. U smislu zajednice, autor ističe da se učeništvo događa unutar zajednice, ali također, bude li naša služba izgrađena oko strukture i predvidljivosti, zajednica će se prirodno dogoditi. Na kraju, u smislu izvrsnosti, autor silno poručuje da naše službe učenja moraju stremiti izvrsnosti.

U *Epilogu* autor se vraća na početak knjige gdje govori o problematici ili bolesti te krivim postupcima liječenja. Također spominje strategije službe koje od ljudi traže manje umjesto više. Iako smo letargično prihvatili plitku inačicu učenja, Krist nas poziva da idemo dublje. Autorova je želja da postavljamo pitanja koja on predlaže u knjizi te da nas ta pitanja dovedu do bolje filozofije službe, ali također do „preobraženih života koji sve dublje rastu u zajedništvu s Trojedinim Bogom“ (str. 213).

Knjiga *Deep Discipleship: How the Church Can Make Whole Disciples of Jesus* jednostavna je, ali ipak duboka, što vidimo i u naslovu. Dobro je strukturirana, a poglavlja su logično povezana i poredana tako da stigavši do kraja, čitatelj jasno vidi što mu valja učiniti kako bi primijenio sadržaj knjige. Kada čitam knjige stranih, a napose američkih, autora, uvijek imam na umu da ti pisci pišu *iz* svoga konteksta i (prvenstveno) *za* svoj kontekst. Zbog toga ono što pišu nije uvijek primjenjivo na svim mjestima. Međutim, ova knjiga nema taj problem. Kao što autor kaže, implementiranje dubokoga učenja prvenstveno je stvar htijenja i želje. Prema tome, naše odbijanje da to učinimo onda nije stvar toga da „ne možemo“, nego da „nećemo“. To je u isto vrijeme zastrašujuća i utješna misao.

Knjiga je napisana za opću javnost, ali bi njeni glavni čitatelji trebali biti pastori i crkveni vođe/radnici, zato što su oni na mjestima na kojima mogu ostvariti duboko učenje u svojim crkvama. Također, knjiga poziva čitatelje da primijete simptome i počnu se baviti liječenjem bolesti; da promotre površinu i zarone duboko te transformiraju crkve u „kuće učenja“ koje će proizvesti učenike koji će onda sudjelovati u Božjemu poslanju. Iako možda mislimo da prosječni vjernici nisu odgovorni za duhovno stanje crkava, ova nas knjiga potiče da pogledamo u drugome smjeru. Možda su ljudi duhovno nezreli, barem djelomično, upravo zato što crkve nemaju učenje ili to čine na plitak način.

Apostol Pavao napisao je u Prvoj Korinćanima 3,12-13 sljedeće riječi: „Naziđuje li tko na ovom temelju zlatom, srebrom, dragim kamenjem, drvom, sijenom, slamom – svačije će djelo izići na svjetlo. Onaj će Dan pokazati jer će se u ognju očitovati. I kakvo je čije djelo, oganj će iskušati.“ U ovome tekstu Pavao ne govori o tome kako pojedini kršćanin gradi svoj život, nego o tome kakve

materijale crkveni vođe koriste u gradnji crkava. Pavao ovdje ne želi reći samo da trebamo izgrađivati jedni druge, nego da trebamo izgrađivati druge materijalima koji će izdržati oganj onoga Dana – zlatom, srebrom, dragim kamenjem. Knjiga *Deep Discipleship* napisana je kako bi nam upravo u tome pomogla.

Ervin Budiselić